

autem desipit Manichæi sacrilega vanitas, quid aliud dixit discipulo Christus, nisi, Tange quod simulo, tange quod fallo; nisi, Tange falsam carnem, tange falsorum fallacia vulnerum loca, et noli esse incredulus meis mendacibus membris, ut credendo falsis possis esse fidelis. Tales fideles habet Manichæus, omnis doctrinæ demoniorum mendaciloquorum.

CAPUT XXVI. — Fuge ista, obsecro, non te decipiat species paucitatis, quoniam ipse Dominus dixit angustam viam esse paucorum (*Math. vii, 14*). Inter paucos vis esse, sed pessimos. Nam verum est quod pauci sunt omni modo innocentes, sed in ipsis nocentibus pauciores sunt homicidæ quam fures, pauciores sunt incestatores quam aduleri: denique etiam ipsæ antiquorum vel fabulæ vel historiæ pauciores habent Medæas et Phædras, quam factiorum aliorum flagitiorumque mulieres; pauciores Ochos et Busirides, quam impietatum aliarum et scelerum viros. Vide ergo, ne forte apud vos nimis horror impietatis faciat meritum paucitatis. Talia quippe tibi leguntur, dicuntur, creduntur, ut in illum errorem magis aliquos quam paucos irruere, vel illie remanere, mirandum sit. Sanctorum autem paucitas, quorum angusta via est, in comparatione ponitur multitudinis peccatorum: quæ quidem paucitas in multo majore numero palcarum latet; sed in ipsa arca catholicæ Ecclesiæ est nunc congreganda et trituranda, in fine autem ventilanda atque purganda (*Id. iii, 12*): ad quam te oportet conferas, si fideliter fidelis esse desideras, ne fidendo falsis, sicut scriptum est, ventos pascas (*Osee xii, 1*), id est, immundis spiritibus esca fias. Si enim Paulus apostolus, quem commemoras, non sapientum Veteris Testamenti scripturas totamque illam propheticam dispensationem dictorum atque factorum, sed carnalem Judicæ propaginis excellentiam, et pro Sy:agogis paternæ gentis errantibus et Christum non agnoscentibus, zelum persequendi Christianos, quo tanquam laudabili accendebatur, et justitiam quæ ex Lege est, qua Judæi, non ibi intellecta Dei gratia, superbe gloriantur, damna et stercora deputavit, ut Christum lucrifaceret (*Philipp. iii, 8, 9*): quanto magis tu scripturas illas nefandarum blasphemiarum plenissimas, ubi natura veritatis, natura summi boni, natura Dei

toties mutabilis, toties victa, toties corrupta, et ex parte inexplicabiliter inquinata atque ab ipsa veritate in fine damnanda describitur, non sicut stercora, sed sicut venena debes abjicere, et ad Ecclesiam catholicam, quæ sicut tanto ante prophetata, ita suo tempore revelata est, finita contentione transire?

Quod ideo tibi loquor, quia mens tua nec natura mali est, quæ omnino nulla est; nec natura Dei, alioquin incommutabili frustra loquerer: sed quoniam mutata est deserendo Deum, et ipsa mutatio ejus malum est; mutetur conversa ad incommutabile bonum, in adjutorio ipsius incommutabilis boni; et talis ejus mutatio erit a malo liberatio. Hanc admonitionem si spernis, duas adhuc credens esse naturas, unam mutabilem boni, quæ malo permixta potuit iniustitiæ concepit, alteram incommutabilem mali, quæ nec bono mixta potuit consentire justitiæ, proximam illam pudendam fabulam garris execrabiles turpesque blasphemias in fornicatione prurientium aurium seminantem, ut sis in eorum grege, de quibus prædictum est, quod erit tempus, quando sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coarceperunt sibi magistros prurientes auribus, et a veritate quidem auditum suum avertentes, ad fabulas autem convertentur (*II Tim. iv, 3, 4*). Si autem hanc admonitionem prudenter accipis, conversus ad incommutabilem Deum, mutatione laudabili fies in eis de quibus dicit Apostolus: *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino* (*Ephes. v, 8*). Quod nec Dei nature dici posset, quia nunquam fuit mala et digna isto nomine tenebrarum; nec nature mali, quæ si esset, nunquam posset mutari, nec lux fieri: sed recte ac veraciter hoc dictum est ei nature, quæ incommutabilis non est, sed deserto incommutabili lumine, a quo facta est, obtenebratur in se; ad illud autem conversa fit lux, non in se, sed in Domino. Non enim a se ipsa, quoniam non est lumen verum, sed illuminata lucet, ab illo de quo dictum est: *Erat lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum* (*Joan. i, 9*). Hoc crede, hoc intellige, hoc tene, si vis esse bonus participatione incommutabilis boni, quod non potes esse per te: quod nec amittere, si incommutabiliter hoc esses; nec recipere posses, si incommutabiliter hoc non esses.

INDEX

OPUSCULORUM ALIORUM AUGUSTINI,

QUIBUS VEL EX PROFFESSO VEL OBITER AGIT CONTRA MANICHÆOS.

⚔⚔⚔⚔⚔⚔⚔⚔⚔⚔

IN I TOMO.

De Libero Arbitrio libri iii.
De Genesi contra Manichæos libri ii.
De Moribus Ecclesiæ Catholicæ, et de Moribus Manichæorum libri ii.
De Vera Religione liber i.
Multa contra eosdem in libris Confessionum.

IN II TOMO.

Epistola LXXIX et CCXXXVI.

Præterea vide in hujus viii tomii Appendice librum de Fide contra Manichæos, et Commonitorium de recipiendis Manichæis qui convertuntur.

IN IV TOMO.

Enarratio in Psal. cxi.

IN V TOMO.

Sermo i, n. xii. l. cliii, clixiii et ccxxxvii.

IN VI TOMO.

Libri de Agone Christiano et libri de Continentia.

IN OPUS SUBSEQUENS,

Fide lib. 2, cap. 58, Retractationum, tom. 1, col. 654, verbis, Interea (a) liber, usque ad verba, Fratres dilectissimi. M.

(a) Proxima ante recensitis libris de Anima et ejus origine, deque adulterinis Conjugiis, qui libri ad annum 418 pertinent, significat jam Augustinus a se conscriptos per idem fere tempus fuisse subsequentes contra Adversarium Legis et Prophetarum libros. Hujus operis cum laude meminit Cassiodorus in lib. de Institutione divinarum Litterarum, cap. 1. Capita libri Adversarii singula, quæ refellenda hic fuerunt, recensentur ante finem libri 2, in cap. 10.

S. AURELII AUGUSTINI

HIPONENSIS EPISCOPI

CONTRA ADVERSARIUM

LÆGIS ET PROPHETARUM

Libri duo ^(a).

LIBER PRIMUS.

In quo Veteris Testamenti loca calumniose reprehensa vindicantur.

CAPUT PRIMUM. — 1. Libro, quem misistis, fratres dilectissimi, nescio cujus hæretici, invento, sicut scripistis, in platea maritima, cum venalis codex ipse ferretur, et concurrentibus turbis periculosa curiositate et delectatione legeretur, ut quanto possem compendio responderem, prius quæsi cujusnam caset erroris. Non enim soli Manichæi Legem Prophetasque condemnant; sed et Marcionistæ, et alii nonnulli quorum sectæ non ita innotuerunt populis christianis. Iste autem, cujus nomen in eodem libro non comperi, detestatur Deum mundi fabricatorem: cum Manichæi, quamvis librum Geneseos non accipiant, atque blasphemem, Deum tamen bonum fabricasse mundum, etsi ex aliena natura atque materia, consteantur. Sed quanquam non mihi apparuerit, cujus sectæ sit iste blasphemus, defendenda est adversus ejus linguam Scriptura divina, quam maledicis disputationibus insectatur. Et quoniam quoquo modo christianum se videri cupit, unde et ex Evangelio et ex Apostolo ponit aliqua testimonia; etiam Scripturis ad Novum Testamentum pertinentibus refellendus est: ut ostendatur in reprehensione veterum inconsiderantius quam versutius insanire.

CAPUT II. — 2. Ac primum, quod pius poterat religioso, quaerit iste impius ore sacrilego, quomodo accipiendum sit quod scriptum est, *In principio fecit Deus cælum et terram* (Gen. 1, 1): quanquam non audiderit, *terram*, de qua post loquitur. Quaerit ergo:

ADMONITIO PP. BENEDICTINORUM.

Opus istud contra Adversarium Legis et Prophetarum recognovimus ad Gallicanos Mss. undecim, Germanensem, Corbeïensem, Remigianum, Michaëlinum, Fiscannensem, Pratellensem, Cisterciensem, Casalensem, Sorbonicum, Colbertinum, Regium, et ad unum Vaticanum; ad editiones etiam Am. Er. et Lov. et ad variantes lectiones codicum Belgicorum apud Lov.

Comparavimus præterea eas omnes editiones initio Retr. et Confess., t. 1, memoratas. M.

(a) Scripti circiter initium anni 420.

*Quo principio? ejusne quo idem Deus esse cœpit, an ea eo quo illum esse vacuum tædunt? Cui respondetur, quia nec Deus esse cœpit, nec cum vacationis suæ tædunt, qui neque aliquando non fuit, nec cessando torpuit, nec operando laboravit: nec sine cœlo sedis indiguit, nec facto cœlo sedem tanquam finitis erroribus peregrinus invenit. Potens est enim beatissima manere in semetipso; templo autem suo quod sunt omnes sancti, et Angeli et homines¹, sic impertiri habitationem suam, ut illi ex ipso habeant tale bonum quo beati esse possint, non ex eis ille talem domum sine qua beatus esse non possit. Aut ergo sic intelligendum est quod scriptum est, *In principio fecit Deus cælum et terram*, ut principium sit ex quo esse cœperunt; non enim Deo cœterna semper fuerunt, sed facta initium ex quo esse inciperent acceperunt: aut certe quia in principio sibi cœterno fecit Deus cælum et terram, hoc est, in unigenito Filio. Ipse est enim Sapientia, de qua dicit Apostolus: *Christum Dei Virtutem et Dei Sapientiam* (1 Cor. 1, 24). Et Deo qui fecit cælum et terram, dicitur in Psalmo: *Omnia in Sapientia fecisti* (Psal. ciii, 24). Aut si de Psalmo isto non vult accipere testimonium, Apostolum audiat de Christo loquentem: *Quia in ipso condita sunt omnia, in cælo et in terra, visibilia et invisibilia* (Coloss. 1, 16).*

3. Deus igitur nec cœpit esse, nec desinet: sed opera ejus quædam incipientia certo fine esse desistunt, sicut tempora et temporalia; quædam incipien-

¹ sola fere editio Lov.: *Omnes Angeli sancti, et homines.*